

Andrić Edit
andrice@sbb.rs

Szerb alaktani és mondattani hatások a vajdasági magyar diákok nyelvében

A nyelv, mint a társadalmi érintkezés eszköze állandó változásnak, fejlődésnek, különböző pozitív, de ugyanakkor nemritkán negatív hatásoknak is ki van téve. Érvényes ez a nemzeti határokon belül létező nyelvre, de fokozottabb mértékben tapasztalható az anyaországtól elszakadt kisebbségi helyzetbe kerülő nemzetiségek nyelvében. A heterogén nemzeti és nyelvi közösségekben a környezet nyelvének hatása az anyanyelvre rendkívül nagy, így a szerb nyelv interferenciája a vajdasági magyar nyelvhasználat minden szintjén tetten érhető. A lexikai hatás a legnyilvánvalóbb, de annál veszélyesebbek a nyelvrendszer egyéb szintjein tapasztalható befolyások.

Már hosszabb ideje foglalkozom a szerb nyelv hatásával a vajdasági magyarok nyelvére, különös tekintettel a diákok nyelvhasználatára. Ezúttal eltekintenek a szókinccs terén tapasztalható alaki tükrözésektől, inkább az alaktani és a mondattani hatásokat veszem számba.

A magyar nyelv sokkal szintetikusabb a szerbvel szemben. A szerb nyelv analízáló, széttagoló tendenciája lépten-nyomon érezteti hatását a vajdasági magyarok beszédében. Legjellemzőbb erre talán a képzett igék mellőzése a tárgyias szerkezetek javára, valamint a ható igék terjengős szerkezetekkel való felcserélése.

Újvidéken eléggé elterjedt jelenségnek számít a *kell* személytelen ige, illetve a *szabad* névszói állítmány mellett előforduló főnévi igenév személyragozása helyett, vagy azon túl az ige/állítmány személyragokkal való ellátása is (pl. kellnem elbúcsúzni).

A mondattan szintjén néhány tipikus hatást sorolhatunk fel. Mindenekelőtt a magyar nyelv szellemétől idegen szerkesztési módról kell beszélnünk, elsősorban a határozói igenév túl gyakori használatáról a szerb passzívum hatására, valamint a *hogy* kötőszavas felszólító módú szerkezetek előnyben részesítése, a szerb 'da' kötőszavas jelen idejű igés szerkezetek miatt.

A szórendi tükrözések is gyakoriak, mivel a szerb inkább jobbra, a magyar pedig kizárólag balra bővülő nyelv, s talán nem is a fő mondatrészek helycseréje okozza a legnagyobb problémát, hanem az igekötők, a főnévi igeneves szerkezetek, a modális igéket, segédigéket tartalmazó szerkezetekben uralkodó sorrend megbontása.

A szerb nyelv sajátosságai kihatnak továbbá az alany és állítmány számbeli egyeztetésére a magyarban, valamint a főnevek egyes/többes számának téves használatára is .